

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

14 септември 2023 година *

„Преюдициално запитване — Директива (ЕС) 2015/2302 — Член 5 —
Пакетни туристически пътувания и свързани пътнически услуги — Прекратяване на
договор за пакетно туристическо пътуване — Непредотвратими и извънредни
обстоятелства — Пандемия от COVID-19 — Право на прекратяване — Искане за пълно
възстановяване — Задължение на организатора на пътуването да предостави
информация — Член 12 — Прилагане на принципите на диспозитивното начало и на
съответствие, залегнали в националното право — Ефективна защита на потребителя —
Служебно разглеждане от националния съд — Условия“

По дело C-83/22

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de
Primera Instancia nº 5 de Cartagena (Първоинстанционен съд № 5, Картахена, Испания) с акт
от 11 януари 2022 г., постъпил в Съда на 8 февруари 2022 г., в рамките на производство по
дело

RTG

срещу

Tuk Tuk Travel SL,

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: А. Prechal (докладчик), председател на състава, М. L. Arastey Sahún, F. Biltgen,
N. Wahl и J. Passer, съдии,

генерален адвокат: L. Medina,

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от
12 януари 2023 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за испанското правителство, от I. Herranz Elizalde, в качеството на представител,

* Език на производството: испански.

- за чешкото правителство, от L. Halajová, M. Smolek и J. Vlácil, в качеството на представители,
- за финландското правителство, от H. Leppo, в качеството на представител,
- за Европейския парламент, от P. López-Carceller и M. Menegatti, в качеството на представители,
- за Съвета на Европейския съюз, от S. Sáez Moreno и L. Vétillard, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от I. Rubene и N. Ruiz García, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание, проведено на 23 март 2023 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до валидността на член 5 от Директива (ЕС) 2015/2302 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 година относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 90/314/ЕИО на Съвета (ОВ L 326, 2015 г., стр. 1) от гледна точка на членове 114 и 169 ДФЕС, както и до тълкуването на последните два члена и на член 15 от тази директива.
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между RTG, пътуващ, и Tuk Tuk Travel SL, организатор на пътувания, относно сума, която пътуващият е платил след сключването на договор за пакетно туристическо пътуване и част от която иска да му бъде възстановена от организатора на пътувания, след като е прекратил този договор за пътуване поради разпространението на коронавируса в страните на местоназначение.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображение 5 от Директива 2015/2302 гласи:

„Съгласно член 26, параграф 2 и член 49 от ДФЕС вътрешният пазар следва да обхваща пространство без вътрешни граници, в което свободното движение на стоки и услуги и свободата на установяване са гарантирани. Хармонизирането на правата и задълженията, произтичащи от договорите за пакетно туристическо пътуване и за свързаните пътнически услуги е необходимо, за да се създаде истински вътрешен пазар за потребителите в тази област, като се намери точният баланс между високото равнище на защита на потребителите и конкурентоспособността на предприятията“.

4 Член 1 от тази директива, озаглавен „Предмет“, предвижда:

„Целта на настоящата директива е да допринесе за правилното функциониране на вътрешния пазар и за постигането на високо и възможно най-единно равнище на защита на потребителите посредством сближаване на определени аспекти на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки по отношение на договорите между пътуващи и търговци свързани с пакетни туристически пътувания и свързани пътнически услуги“.

5 Член 5 от посочената директива, озаглавен „Преддоговорна информация“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че преди пътуващият да бъде обвързан от договор за пакетно туристическо пътуване или от съответна оферта, организаторът, а ако пакетът се продава чрез търговец на дребно, и търговецът на дребно предоставят на пътуващия стандартна информация, като се използва съответният формуляр, съдържащ се в част А или част Б от приложение I, както и следната информация, доколкото е приложима за туристическия пакет:

а) основните характеристики на пътническите услуги:

[...]

ж) информация за възможността пътуващият да прекрати договора по всяко време, преди започване на изпълнението на туристическия пакет, и след като заплати подходяща такса за прекратяване, или, когато е приложимо, изискваните от организатора стандартни такси за прекратяване, в съответствие с член 12, параграф 1;

[...]

3. Информацията по параграфи 1 и 2 се предоставя по ясен, разбираем и видим начин. Когато тази информация се предоставя в писмена форма, тя трябва да е четливо изписана“.

6 Член 12 от същата директива, озаглавен „Прекратяване на договора за пакетно туристическо пътуване и право на отказ от договора преди започване на изпълнението на туристическия пакет“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че пътуващият може да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване по всяко време преди започване на изпълнението на туристическия пакет. Когато пътуващият прекрати договора съгласно настоящия параграф, той може да бъде задължен да заплати на организатора подходяща и обоснована такса за прекратяване на договора. В договора за пакетно туристическо пътуване могат да бъдат предвидени разумни по размер стандартни такси за прекратяване на договора, изчислени въз основа на момента, в който се прекратява договорът преди започване на изпълнение на туристическия пакет и очакваните икономии на разходи и приходи от алтернативно реализиране на пътническите услуги. При липсата на стандартни такси за прекратяване на договора, размерът на таксата за прекратяване съответства на цената на туристическия пакет, от която се приспадат икономии на разходи и приходи от алтернативно реализиране на пътническите услуги. По искане на пътуващия организаторът представя обосновка за размера на таксите за прекратяване на договора.

2. Независимо от параграф 1 пътуващият има право да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване преди започване на изпълнението на туристическия пакет, без да заплаща никаква такса за прекратяване на договора в случай на непредотвратими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията. При прекратяване на договора за пакетно туристическо пътуване съгласно настоящия параграф пътуващият има право на пълно възстановяване на всички направени плащания за туристическия пакет, но няма право на допълнително обезщетение.

[...]“.

7 Член 23 от Директива 2015/2302, озаглавен „Императивен характер на директивата“, гласи:

„1. Декларирането от страна на организатор на туристически пакет или от страна на търговец, посредничещ за свързана пътническа услуга, че той действа изключително като доставчик на пътническа услуга, като посредник или в каквото и да било друго качество, или че даден туристически пакет или дадена свързана пътническа услуга не представлява туристически пакет или свързана пътническа услуга, не освобождава организатора или търговеца от задълженията, които му налага настоящата директива.

2. Пътуващите не могат да се отказват от правата, предоставени им от националните мерки за транспониране на настоящата директива.

3. Договорните клаузи или изявленията на пътуващия, които пряко или косвено водят до отказ или ограничаване на правата на пътуващите, предоставени им от настоящата директива, или които имат за цел да се заобиколи прилагането на директивата, не са обвързващи за пътуващия“.

8 Член 24 от тази директива, озаглавен „Прилагане“, гласи:

„Държавите членки осигуряват наличието на подходящи и ефективни средства за гарантиране на спазването на настоящата директива“.

9 В част А от приложение I към посочената директива, озаглавена „Формуляр за стандартната информация за договори за пакетно туристическо пътуване, когато е възможно използването на хиперлинкове“, в текстово поле е изложено съдържанието на този формуляр и е посочено, че посредством този хиперлинк пътуващият ще получи следната информация:

„Основни права съгласно Директива (ЕС) 2015/2302

[...]

– Преди започване на изпълнението на туристическия пакет пътуващите могат да прекратят договора без да плащат такса за прекратяване на договора, при настъпване на извънредни обстоятелства, като например сериозни проблеми със сигурността на мястото на дестинацията, които биха могли да засегнат туристическия пакет.

[...]“.

- 10 В част Б от приложение I към Директива 2015/2302, озаглавена „Формуляр за стандартна информация за договорите за пакетно туристическо пътуване в ситуации, различни от попадащите в обхвата на част А“, в текстово поле е уточнено съдържанието на този формуляр и са закрепени същите основни права по тази директива като посочените в част А от приложение I към нея.

Испанското право

Кралски законодателен декрет 1/2007

- 11 Членове 153 и 160 от преработения текст на Общия закон за защита на потребителите и ползвателите и други допълнителни закони, одобрен с Кралски законодателен декрет 1/2007 от 16 ноември 2007 г. (BOE, бр. 287 от 30 ноември 2007 г., стр. 49181), в редакцията му, приложима към спора в главното производство, както и части А и Б от приложение II към него транспонират в испанското право членове 5 и 12 от Директива 2015/2302, както и части А и Б от приложение I към нея.

Граждански процесуален кодекс

- 12 Член 216 от Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Закон 1/2000 за Гражданския процесуален кодекс) от 7 януари 2000 г. (BOE, бр. 7 от 8 януари 2000 г., стр. 575), в редакцията му, приложима към спора в главното производство (наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“), гласи:

„Гражданските съдилища решават делата въз основа на посочените факти, представените доказателства и направените от страните искания, освен когато в особени случаи законът предвижда друго“.

- 13 Член 218, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс има следния текст:

„Съдебните решения трябва да са ясни и точни и да съответстват на исканията и останалите претенции, надлежно предявени от страните в процеса. С тях съдът се произнася по всички установителни и осъдителни искове на страните и разрешава всички спорни по делото въпроси.

Съдът не може да се отклонява от предмета на делото и да приема фактически или правни основания, различни от посочените от страните, и се произнася в съответствие с приложимите по делото разпоредби дори същите да не са били правилно цитирани или изтъкнати от страните по спора“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 14 На 10 октомври 2019 г. RTG купува от Tuk Tuk Travel пакетно туристическо пътуване за двама души до Виетнам и Камбоджа със заминаване от Мадрид (Испания) на 8 март 2020 г. и връщане на 24 март същата година.
- 15 При сключването на посочения договор за пакетно туристическо пътуване ищецът в главното производство плаща авансово сумата от 2 402 евро, като общата цена на пътуването е 5 208 евро. В общите условия на договора е предвидена възможност за прекратяване

- на договора преди започване на пътуването срещу заплащане на такса за прекратяване. Не е предвидена възможност за прекратяване на посочения договор поради непредвидими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които биха засегнали значително изпълнението на договора.
- 16 С електронно писмо от 12 февруари 2020 г. ищецът в главното производство уведомява ответника в главното производство за решението си да прекрати въпросния договор за пакетно туристическо пътуване поради разпространението на коронавируса в Азия и иска възстановяване на всички суми, които има право да получи обратно.
 - 17 На 14 февруари 2020 г. ответникът в главното производство отговаря, че ако пътуването бъде анулирано, ще бъде възстановена сумата от 81 евро след приспадане на таксата за анулиране. Същия ден ищецът в главното производство потвърждава решението си за прекратяване на договора и оспорва размера на таксата за анулиране.
 - 18 На 4 март 2020 г. ответникът в главното производство уведомява ищеца в главното производство, че ще му възстанови сумата от 302 евро, тъй като авиокомпанията, която осъществява въпросния полет, предоставя на пътниците си правото да анулират полета, без да заплащат такса.
 - 19 След това уведомление ищецът в главното производство предявява иск срещу ответника в главното производство пред запитващата юрисдикция, Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena (Първоинстанционен съд № 5 в Картахена, Испания), като не е представяван от адвокат. В исковата си молба той изтъква, че решението му да прекрати въпросния договор за пакетно туристическо пътуване е взето почти един месец преди предвидената дата на заминаване и се дължи на форсмажорни обстоятелства, а именно разпространението на коронавируса в Азия. Той иска ответникът в главното производство да бъде осъден да му възстанови допълнителна сума от 1 500 евро. Всъщност според него оставащата сума от 601 евро съответства на таксата за извършеното от ответника в главното производство административно обработване.
 - 20 Ответникът в главното производство възразява срещу това искане, като изтъква, че както към датата на прекратяването на въпросния договор за пакетно туристическо пътуване, така и към предвидената дата на заминаване все още е било възможно да се пътува нормално до страните на местоназначението. Освен това той твърди, че ищецът в главното производство е приел общите условия на този договор, съгласно които в случай на прекратяване на договора таксата за административна обработка е 15 % от общата цена на пътуването, а таксата за прекратяване е тази, която прилага от всеки от неговите изпълнители.
 - 21 Тъй като страните в главното производство не са поискали провеждане на съдебно заседание, на 22 юни 2021 г. делото е обявено за решаване.
 - 22 С определение от 15 септември 2021 г. обаче запитващата юрисдикция приканва страните в главното производство в десетдневен срок да представят становището си по редица въпроси, свързани по същество със спазването на правото на Съюза, и по-специално на Директива 2015/2302.

- 23 Ищецът в главното производство не представя становище по тези въпроси. Ответникът в главното производство потвърждава позицията си, че към датата на прекратяване на сключения договор за пакетно туристическо пътуване не е съществувала никаква причина да не се осъществи пътуването. Освен това ищецът в главното производство никога не бил твърдял, че не му е предоставена информация или е допуснат какъвто и да било пропуск, с който да са засегнати правата му.
- 24 В акта за преюдициално запитване запитващата юрисдикция, от една страна, повдига въпроса за валидността на член 5 от Директива 2015/2302 от гледна точка на член 169 ДФЕС във връзка с член 114 ДФЕС, доколкото този член 5 не предвижда задължение за организатора на пътувания да информира потребителя за възможността при настъпване на непредотвратими и извънредни обстоятелства да прекрати сключения от него договор за пакетно туристическо пътуване, като си възстанови всички извършени плащания. Така в случая ищецът в главното производство не е бил запознат с правото си да получи пълно възстановяване на тези плащания при възникването на такива обстоятелства. При това положение запитващата юрисдикция иска да се установи дали обстоятелството, че съответният потребител не разполага с такава информация, не затруднява защитата на неговите права и интереси, още повече когато, както в настоящия случай, той не се представлява от адвокат, и дали липсата на информация не застрашава преследваната с Директива 2015/2302 цел за постигане на високо равнище на защита на потребителите.
- 25 От друга страна, запитващата юрисдикция иска да се установи дали съгласно правото на Съюза е възможно служебно да присъди възстановяването на потребителя на всички направени от него плащания в случай на настъпване на непредвидими и извънредни обстоятелства, които засягат значително изпълнението на въпросния договор за пакетно туристическо пътуване. Тази възможност би гарантирала посочената в предходната точка цел. Тя обаче би била в противоречие с основните принципи на испанското процесуално право, каквито са принципът на диспозитивното начало и принципът за съответствие на съдебните решения, прогласени в член 218, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс.
- 26 При тези обстоятелства Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena (Първоинстанционен съд № 5, Картахена, Испания) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Трябва ли член 169, параграф 1 и параграф 2, буква а) и член 114, параграф 3 ДФЕС да се тълкуват в смисъл, че не допускат член 5 от Директива 2015/2302 относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, тъй като този член не включва сред задължителната преддоговорна информация, предоставяна на пътуващия, признатото в член 12 от Директивата право на прекратяване на договора преди началото му срещу пълно възстановяване на платените суми, когато изпълнението на туристическия пакет ще бъде засегнато в значителна степен от непредотвратими и извънредни обстоятелства?
- 2) Допускат ли членове 114 и 169 ДФЕС, както и член 15 от Директива 2015/2302 прилагането на принципите на диспозитивно начало и на съответствие [на диспозитива на решението с петитума на исковата молба], съдържащи се в член 216 и член 218, параграф 1 [от Гражданския процесуален кодекс], когато тези процесуални принципи могат да възпрепятстват пълната защита на ищеца потребител?“.

По допустимостта на преюдициалното запитване

- 27 Чешкото правителство по същество оспорва допустимостта на преюдициалното запитване, с мотива че исканото тълкуване не е необходимо за разрешаването на спора в главното производство. То изтъква по-специално, че поставените от запитващата юрисдикция преюдициални въпроси са неоснователни, тъй като опасенията от разпространение на коронавируса в Азия, на които се позовава ищецът в главното производство, за да прекрати договора си за пакетно туристическо пътуване почти месец преди началото на заминаването му, не представляват непредвидими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията, както се изисква в член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302.
- 28 В това отношение следва да се припомни, че в рамките на производство по член 267 ДФЕС, основано на ясно разделение на правомощията между националните юрисдикции и Съда, само националният съд е компетентен да установи и прецени фактите по спора в главното производство (решение от 27 април 2023 г., *Legea*, C-686/21, EU:C:2023:357, т. 24 и цитираната съдебна практика). Следователно Съдът е оправомощен да се произнеса по тълкуването или валидността на текст от правото на Европейския съюз единствено с оглед на фактите, които са му посочени от националната юрисдикция (решение от 27 април 2023 г., *AxFina Hungary*, C-705/21, EU:C:2023:352, т. 28 и цитираната съдебна практика). Освен това само националните юрисдикции, които са сезирани със спора и трябва да поемат отговорността за последващото му съдебно решаване, могат да преценят — предвид особеностите на всяко дело — както необходимостта от преюдициално решение, за да могат да се произнесат, така и релевантността на въпросите, които поставят на Съда (вж. в този смисъл решения от 16 декември 1981 г., *Foglia*, 244/80, EU:C:1981:302, т. 15, и от 7 юни 2018 г., *Scotch Whisky Association*, C-44/17, EU:C:2018:415, т. 22 и цитираната съдебна практика).
- 29 В случая преценката за това дали фактите, на които се позовава ищецът в главното производство, за да обоснове прекратяването на разглеждания договор за пакетно туристическо пътуване, могат да се квалифицират като „непредвидими и извънредни обстоятелства“ по смисъла на Директива 2015/2302, следва да се извърши самостоятелно от запитващата юрисдикция. Освен това тази юрисдикция не е счела за необходимо да постави преюдициален въпрос относно съдържанието на понятието „непредвидими и извънредни обстоятелства“ по смисъла на тази директива, за да разреши спора, с който е сезирана.
- 30 Следователно преюдициалното запитване е допустимо.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 31 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 5 от Директива 2015/2302 е валиден от гледна точка на член 169, параграф 1 и параграф 2, буква а) и член 114, параграф 3 ДФЕС, при положение че този член 5 не задължава организатора на пътувания да информира пътуващия за правото му по член 12, параграф 2 от тази директива да прекрати договора си за пакетно туристическо пътуване, без да

- заплаща такса за прекратяване и като му бъдат възстановени изцяло плащанията, направени по туристическия пакет в случай на непредвидими и извънредни обстоятелства, които засягат значително изпълнението на договора за пакетно туристическо пътуване.
- 32 Испанското правителство и Европейската комисия оспорват допустимостта на този въпрос. Комисията твърди, че посоченият въпрос е хипотетичен, тъй като член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302 установява задължение за информиране на пътуващия за правото му на прекратяване, което се посочва и в член 12, параграф 2 от тази директива.
- 33 В това отношение следва да се припомни, че Съдът може да откаже да се произнесе по отправено от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 25 юли 2018 г., АУ (Mandat d'arrêt — Témoin), C-268/17, EU:C:2018:602, т. 25 и цитираната съдебна практика).
- 34 С въпроса си обаче запитващата юрисдикция иска от Съда да разтълкува смисъла на член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302. Всъщност тълкуването на смисъла на тази разпоредба е предпоставка за преценката на нейната валидност. Това тълкуване не предполага преценка на проблем от хипотетично естество, поради което Комисията неправилно твърди, че този въпрос е недопустим.
- 35 При това положение, що се отнася до тълкуването на смисъла на член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302, следва да се отбележи, че съгласно тази разпоредба държавите членки гарантират, че преди пътуващият да бъде обвързан от договор за пакетно туристическо пътуване, организаторът на пътувания му предоставя по-специално стандартна информация, като се използва съответният формуляр, съдържащ се в част А или Б от приложение I към тази директива.
- 36 Формулярите за стандартна информация, които се съдържат в части А и Б от приложение I към посочената директива, възпроизвеждат чрез хиперлинк или, ако липсва такъв хиперлинк — изрично, основните права, за които трябва да бъдат информирани пътуващите. Съгласно седмо тире на части А и Б от посоченото приложение I сред тези права е следното право на пътуващите с туристически пакет: „Преди започване на изпълнението на туристическия пакет пътуващите могат да прекратят договора без да плащат такса за прекратяване на договора, при настъпване на извънредни обстоятелства, като например сериозни проблеми със сигурността на мястото на дестинацията, които биха могли да засегнат туристическия пакет“. Така това седмо тире излага и илюстрира съдържанието на правото на прекратяване, предоставено на пътуващите с туристически пакет от член 12, параграф 2 от същата директива.
- 37 Следователно, противно на приетото от запитващата юрисдикция, член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302 не изключва от преддоговорната информация, която задължително трябва да бъде предоставена на пътуващия, информацията относно правото му по член 12, параграф 2 от тази директива да прекрати договора си за пътуване преди започване на изпълнението на туристическия пакет, без да заплаща такса за прекратяване, когато са налице непредвидими и извънредни обстоятелства, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет.

- 38 Предвид смисъла на член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302 не е необходимо да се отговаря на въпроса на запитващата юрисдикция относно валидността на този член. Възможно е, след като посоченият член изисква пътуващият да бъде информиран за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от тази директива, не се поставя въпросът за валидността на член 5 от същата директива от гледна точка на член 169, параграф 1 и параграф 2, буква а) ДФЕС е на член 114, параграф 3 ДФЕС, поради това, че член 5 от директивата не изисква потребителят да бъде информиран за това право на прекратяване.
- 39 С оглед на гореизложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 5, параграф 1 от Директива 2015/2302 трябва да се тълкува в смисъл, че задължава организатора на пътувания да информира пътуващия за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от тази директива. Поради това валидността на член 5, параграф 1 от посочената директива от гледна точка на член 169, параграф 1 и параграф 2, буква а) ДФЕС във връзка с член 114, параграф 3 ДФЕС не може да бъде поставена под въпрос с мотива, че този член не предвижда пътуващият да бъде информиран за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от същата директива.

По втория въпрос

- 40 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи дали членове 114 и 169 ДФЕС, както и член 15 от Директива 2015/2302 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат прилагането на принципите на диспозитивното начало и на съответствие, закрепени в разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс, когато прилагането на последните разпоредби може да възпрепятства ефективната защита на потребителя в качеството му на ищец.
- 41 Испанското правителство оспорва допустимостта на този въпрос, с мотива че от една страна, недопустимостта на първия въпрос неминуемо води до недопустимост на втория въпрос и от друга страна, че член 15 от Директива 2015/2302 няма никаква връзка със спора по главното производство. Това оспорване трябва да се отхвърли, тъй като по изложените в точки 33 и 34 от настоящото решение съображения първият въпрос не е недопустим и тъй като от контекста на втория въпрос е видно ясно, че позоваването на член 15 от тази директива се дължи на печатна грешка и трябва да се разбира като позоваване на член 12, параграф 2 от посочената директива.
- 42 С оглед на гореизложеното и предвид факта, че Директива 2015/2302 е приета на основание член 114 ДФЕС, за да се допринесе за постигането на целта за осигуряване на високо равнище на защита на потребителите, посочена в член 169, параграф 1 и параграф 2, буква а) ДФЕС, вторият въпрос следва да се преформулира в смисъл, че по същество с него се цели да се установи дали член 12, параграф 2 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска прилагането на разпоредби на националното процесуално право, закрепващи принципите на диспозитивното начало и на съответствие, съгласно които разпоредби, когато прекратяването на договор за пакетно туристическо пътуване отговаря на условията по член 12, параграф 2 и съответният пътуващ сезира националния съд с иск за възстановяване в непълен размер, този съд не може служебно да присъди на пътуващия пълно възстановяване.
- 43 В това отношение следва да се припомни, че член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 предвижда, че ако непредвидими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, засягат значително изпълнението на

туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията, пътуващият има право да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване преди започване на изпълнението на туристическия пакет и без да заплаща такса за прекратяване, както и право да му бъдат възстановени напълно плащанията, направени във връзка с този туристически пакет.

- 44 Правото на Съюза обаче не хармонизира процесуалните правила, приложими при разглеждането на това право на прекратяване. Член 24 от Директива 2015/2302 предвижда само че държавите членки осигуряват наличието на подходящи и ефективни средства за гарантиране на спазването на тази директива. От това следва, че процесуалните правила за защита на правата, които частноправните субекти черпят от член 12, параграф 2 от тази директива, се уреждат във вътрешното право на държавите членки въз основа на принципа на процесуална автономия (вж. в този смисъл решение от 17 май 2022 г., *Unicaja Vanco*, C-869/19, EU:C:2022:397, т. 22 и цитираната съдебна практика).
- 45 Така по принцип правото на Съюза не изисква националният съд служебно да разглежда основание, изведено от нарушаването на разпоредби на правото на Съюза, когато разглеждането на това основание би го задължило да излезе извън рамките на определения от страните предмет на спора. Това ограничение на правомощията на националният съд се обосновава с принципа, че инициативата при водене на делото принадлежи на страните. Поради това националният съд може да действа служебно само в изключителни случаи, когато общественият интерес го изисква (вж. в този смисъл решение от 17 декември 2009 г., *Martín Martín*, C-227/08, EU:C:2009:792, т. 19 и 20 и цитираната съдебна практика).
- 46 Според практиката на Съда също така националният съд е длъжен служебно да провери спазването на някои разпоредби на правото на Съюза в областта на защитата на потребителите, в случай че без такава проверка целта за ефективна защита на потребителите не би могла да бъде постигната (вж. в този смисъл решение от 5 март 2020 г., *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, т. 23 и цитираната съдебна практика). От това следва, че ефективната защита на някои права, които потребителят черпи от правото на Съюза, е от обществен интерес, което изисква националният съд да се намеси служебно.
- 47 Така задължението на националният съд да извърши служебна проверка е признато по-специално по отношение на клаузите на Директива 85/577/ЕИО на Съвета от 20 декември 1985 година относно защита на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект (ОВ L 372, 1985 г., стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 188) (решение от 17 декември 2009 г., *Martín Martín*, C-227/08, EU:C:2009:792, т. 29), на клаузите на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273) (решение от 17 май 2022 г., *Ibercaja Vanco*, C-600/19, EU:C:2022:394, т. 133 и цитираната съдебна практика), както и на клаузите на Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр. 66, и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ L 199, 2010 г., стр. 40, и ОВ L 234, 2011 г., стр. 46) (решение от 5 март 2020 г., *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, т. 23 и цитираната съдебна практика).

- 48 Ето защо в настоящия случай следва да се прецени дали, за да се гарантира ефективната защита на правото на прекратяване, което потребителят черпи от член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302, националният съд трябва да може да служебно да установи дали е налице нарушение на тази разпоредба.
- 49 В това отношение най-напред следва да се отбележи, че това право на прекратяване допринася за постигането на целта на тази директива, която, както следва от член 1 във връзка със съображение 5 от нея, се състои в това да допринесе за правилното функциониране на вътрешния пазар и за постигането на високо и възможно най-единно равнище на защита на потребителите при сключването на договор за пакетно туристическо пътуване. Директива 2015/2302 гарантира на пътуващия право, което той не би могъл непременно да договори с организатора на пътувания, тъй като е в положение на по-слаба страна спрямо този организатор от гледна точка на възможностите да договаря условията на туристическия пакет. Правото на прекратяване, също както и правото на възстановяване след прекратяването на извършените плащания, които са предоставени на пътуващите с член 12, параграф 2 от посочената директива, отговарят на тази цел за защита на потребителите (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2023 г., UFC-Que choisir и CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, т. 33).
- 50 По-нататък, както отбелязва генералният адвокат в точка 54 от заключението си, това право на прекратяване заема съществено място в системата на Директива 2015/2302, тъй като части А и Б от приложение I към тази директива го квалифицират като „основно право“ на пътуващия и тъй като съгласно член 5, параграф 1 от тази директива организаторът на пътувания трябва да уведоми пътуващия за наличието на това право на прекратяване.
- 51 Накрая, в член 23 от Директива 2015/2302 е предвидено, че Директивата има императивен характер. От това следва, че в съответствие с параграфи 2 и 3 от този член пътуващият не може да се откаже от предоставените му с тази директива права и че не е обвързан от клаузите или от напарваните от него изявления, които пряко или косвено водят до отказ от тези права.
- 52 С оглед на изложените по-горе съображения следва да се приеме, че ефективната защита на правото на прекратяване, предоставено на пътуващите с член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302, изисква националният съд да може служебно да установи нарушение на тази разпоредба.
- 53 Служебното разглеждане от националният съд на правото на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 обаче е подчинено на определени условия.
- 54 Първо, една от страните по договора за пакетно туристическо пътуване трябва да е започнала съдебно производство пред националният съд и това производство трябва да има за предмет този договор (по отношение на служебното разглеждане на неравноправни клаузи, попадащи в обхвата на Директива 93/13, вж. решение от 11 март 2020 г., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, т. 29 и цитираната съдебна практика).
- 55 Второ, правото на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 трябва да е свързано с предмета на спора, както е определен от страните в техните искания и основания (по отношение на служебното разглеждане на неравноправни клаузи, попадащи в обхвата на Директива 93/13, вж. решение от 11 март 2020 г., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, т. 34).

- 56 Трето, националният съд трябва да разполага с всички необходими правни и фактически обстоятелства, за да прецени дали съответният пътуващ може да се позове на това право на прекратяване (по отношение на служебното разглеждане на неравноправни клаузи, попадащи в обхвата на Директива 93/13, вж. решение от 11 март 2020 г., *Lintner*, С-511/17, ЕУ:С:2020:188, т. 27 и цитираната съдебна практика).
- 57 Четвърто, не е необходимо пътуващият изрично да е посочил пред националният съд, че възразява срещу прилагането на член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302.
- 58 Ако пътуващият не се позовава на тази разпоредба, макар условията за нейното прилагане да изглеждат изпълнени, не може да се изключи възможността той да не е знаел за съществуването на предвиденото в посочената разпоредба право на прекратяване. Това обаче е достатъчно, за да може националният съд служебно да се позове на тази разпоредба.
- 59 В случая тези условия изглеждат изпълнени, което обаче трябва да се прецени от запитващата юрисдикция. Всъщност ищецът в главното производство е сезирал запитващата юрисдикция с иск за прекратяване на договора за пакетно туристическо пътуване, който е сключил с ответника в главното производство. Правото на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302, изглежда, е свързано с предмета на спора, с който е сезирана тази юрисдикция, доколкото този спор се отнася до възстановяването на плащанията, извършени от ищеца, след решението му да прекрати посочения договор поради разпространението на коронавируса. Освен това изглежда, че запитващата юрисдикция разполага с всички необходими правни и фактически обстоятелства, за да прецени дали пътуващият може да се позове на правото на прекратяване. При извършване на тази самостоятелна преценка запитващата юрисдикция може да вземе предвид точки 41—51 от решение от 8 юни 2023 г., *UFC — Que choisir и CLCV* (С-407/21, ЕУ:С:2023:449), в които Съдът най-общо приема, че понятието „изключителни и неизбежни обстоятелства“ по смисъла на член 12, параграф 2 от тази директива може да обхване избухването на световна здравна криза. Освен това изглежда, че в иска си пред запитващата юрисдикция ищецът по главното производство не е изключил изрично възможността за прекратяване на договора на основание член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302. Напротив, не е изключено той въобще да не е знаел, че има такова право, тъй като организаторът на пътувания не е изпълнил задължението си да го информира за него по силата на член 5, параграф 1 от тази директива, така както е транспониран в испанското право.
- 60 Когато са изпълнени условията, посочени в точки 54—57 от настоящото решение, националният съд е длъжен да разгледа служебно правото на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302.
- 61 Тази служебна проверка изисква от националният съд, по предвидения от националните процесуални разпоредби ред, от една страна, да уведоми ищеца за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 и от друга страна, да му предостави възможност да се позове на това право в рамките на висящото съдебно производство и ако ответникът го направи да го прикани да обсъди въпроса при условията на състезателност (относно служебната проверка на неравноправните клаузи, посочени в Директива 93/13 вж. решение от 11 март 2020 г., *Lintner*, С-511/17, ЕУ:С:2020:188, т. 42 и цитираната съдебна практика).

- 62 Следователно посочената служебна проверка не изисква от националния съд служебно да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване без заплащане на такса и като предостави на ищеца право на пълно възстановяване на плащанията, направени на основание на този туристически пакет. Всъщност това изискване не е необходимо, за да се осигури ефективна защита на правото на прекратяване по член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302, и противоречи на автономията на ищеца при упражняване на правото му на прекратяване.
- 63 По-конкретно, националният съд не може да бъде задължен да прекрати служебно договор за пакетно туристическо пътуване на основание на тази разпоредба, ако, след като е бил уведомен от този съд, пътуващият възнамерява свободно и информирано да не прекрати договора си на основание на посочената разпоредба. Всъщност Директива 2015/2302 не стига дотам, че да задължава пътуващите да упражняват правата, с които разполагат съгласно въведената от нея система за защита (що се отнася до служебното разглеждане на неравноправни клаузи, попадащи в обхвата на Директива 93/13, вж. решение от 3 октомври 2019 г., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, т. 53 и 54 и цитираната съдебна практика).
- 64 С оглед на изложените съображения на втория преюдициален въпрос следва да се отговори, че член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска прилагането на разпоредби на националното процесуално право, закрепващи принципите на диспозитивното начало и на съответствие, съгласно които разпоредби, когато прекратяването на договор за пакетно туристическо пътуване отговаря на посочените в тази разпоредба условия и съответният пътуващ сезира националния съд с искане за възстановяване в непълнен размер, този съд не може служебно да присъди на пътуващия пълно възстановяване, щом тези разпоредби не изключват възможността посоченият съд служебно да уведоми пътуващия за правото му на пълно възстановяване и да му позволи да предяви това право пред него.

По съдебните разноски

- 65 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

- 1) Член 5, параграф 1 от Директива (ЕС) 2015/2302 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 година относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 90/314/ЕИО на Съвета**

трябва да се тълкува в смисъл, че

задължава организатора на пътувания да информира пътуващия за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от тази директива. Поради това валидността на член 5, параграф 1 от посочената директива от гледна точка на член 169,

параграф 1 и параграф 2, буква а) ДФЕС във връзка с член 114, параграф 3 ДФЕС не може да бъде поставена под въпрос с мотива, че този член не предвижда пътуващият да бъде информиран за правото му на прекратяване по член 12, параграф 2 от същата директива.

2) Член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска прилагането на разпоредби на националното процесуално право, закрепващи принципите на диспозитивното начало и на съответствие, съгласно които разпоредби, когато прекратяването на договор за пакетно туристическо пътуване отговаря на посочените в тази разпоредба условия и съответният пътуващ сезира националния съд с искане за възстановяване в непълен размер, този съд не може служебно да присъди на пътуващия пълно възстановяване, щом тези разпоредби не изключват възможността посоченият съд служебно да уведоми пътуващия за правото му на пълно възстановяване и да му позволи да предяви това право пред него.

Подписи